

УДК 687.016; 687.12

ВИВЧЕННЯ ХУДОЖНЬО-КОМПОЗИЦІЙНИХ ХАРАКТЕРИСТИК КОСТЮМА ТРИПІЛЬСЬКОЇ КУЛЬТУРИ В ПРОЕКТУВАННІ СУЧАСНИХ КОЛЕКЦІЙ ОДЯГУ**Кияшко М. С., Ніколаєва Т. В., Ніколаєва Т. І.**

Київський національний університет технологій та дизайну

***Мета.** На основі аналізу наукових матеріалів про Трипільську культуру визначено композиційні рішення сучасного костюма, сформовано гаму кольорів, створити форму та орнаментальну композицію, з урахуванням сучасних, модних тенденцій.*

***Методика.** Дані про Трипільську культуру отримані на підставі археологічних джерел та сучасних наукових розробок і концепцій. Проте дослідження ще не завершені і потребують подальшої розробки.*

***Результати.** На основі проведеного аналізу було виявлено оптимальні варіанти побудови форми костюмів Трипільської культури та поєднання художньо-композиційних елементів з сучасними образами, в розробці колекції жіночого одягу.*

***Наукова новизна.** Були досліджені, визначені та класифіковані форми, структури та кольорової гами костюмів Трипільського періоду розвитку національної культури, та вперше обґрунтовано, застосовано їх в формоутворенні сучасного жіночого одягу.*

***Практична значимість.** На основі дослідження була розроблена колекція жіночого одягу, сезону весна-літо, за мотивами костюма Трипільського періоду.*

***Ключові слова.** Трипільська культура, колорит, форма, структура, орнаментация, сучасна колекція*

Багате наслідування складових Трипільської культури в Україні, безперечно, є актуальним на сьогодні. Ця культура є складовою частиною цивілізації Старої Європи, але найголовніше це те, що Трипільська культура безпосередньо пов'язана з українським народом та займає значне місце в історії української культури. Дані про Трипільську культуру отримані на підставі археологічних джерел та сучасних наукових розробок і концепцій. Проте дослідження ще не завершені і потребують подальшої розробки.

Трипільська культура є найвищим виявом культури стародавньої Європи в IV-III тис. до н. е. Відкрита більше ста років тому, вона й далі викликає безліч питань, на велику частину яких так і не знайдено відповіді. Особливо багатий матеріал для досліджень дає матеріальна складова Трипільської культури.

Племена трипільського періоду були однією із найбільш розвинутих і самобутніх етнічних груп Європи епохи енеоліту. Творцями Трипільської культури були примітивно-хліборобські і скотарські племена, які з Балкан через Румунію і Молдавію просунулися на територію України і заселили територію від Дністра до Дніпра, від

Північного Причорномор'я до Полісся, змішавшись із місцевим населенням. Сьогодні мало що відомо про Трипільську культуру яка зникла в кінці III тис. до н. е. Частину трипільців підкорили й асимілювали войовничі степові племена, решта знайшла захист у північних лісах. Але елементи цієї культури, особливо ужиткового мистецтва, традиції, культ жінки-матері збереглися в культурі українського народу [1].

Постановка завдання

Одним з головних елементів Трипільської культури був одяг, вироби із шкіри та тканин (ткана одяг на теренах України бере початок саме з трипільців). Ткацтво трипільців засвідчене знахідками деталей ткацького верстата та відбитками тканин на глині. Тканини мали ткані візерунки та фарбувались. Взуття було шкіряне (чоботи, напівчеревики типу постолів, сандалі). Головні убори мали грибоподібну форму або з підігнутими полями, носили також стрічки в формі джгута на голові, волосся зібране в хвіст чи зовсім не заплетене [2].

Одяг, головні убори та взуття оздоблювалися мідними, кам'яними, бурштиновими, скляними прикрасами та амулетами. Вони мали як територіально-етнографічні відмінності так і відрізнялися в часових періодах. Ці вироби засвідчували також соціальну приналежність людини в суспільстві. Одяг та тканини характерні для Трипільської культури мають надзвичайно цікаві художньо-композиційні характеристики, тому дослідження їх особливостей, структури та класифікація найбільш типових елементів мають повне наукове значення в розвитку сучасного дизайну одягу.

Результати досліджень

Представлена робота виконана з метою створення проекту сучасної колекції жіночого одягу за мотивами Трипільської культури. Звернення до культурної спадщини свого народу має високий рівень зацікавленості серед сучасної молоді та не втрачає попиту в розвитку індустрії моди.

При розробці даного проекту було враховано ряд факторів що обумовлюють процес формоутворення. Проведено вивчення творчого джерела та виявлено найцікавіші елементи для створення колекції жіночого одягу, а саме форми, орнамент, кольорова гама та особливий національний культурний стиль.

В процесі проектного дослідження проведено аналіз характерних ознак форми і структурної побудови традиційного костюма Трипільського періоду, з подальшим виділенням його найхарактерніших елементів, що згодом стилізуються і

трансформуються в конкретну форму сучасного одягу, визначену естетичними та ергономічними вимогами.

Визначення знакової інформативності сучасного костюма на основі аналізу історичного костюма періоду Трипільської культури, виконано за наступними ознаками: структурна символіка, символіка формоутворення, пропорціонування та членування форми, ритмічна побудова форми, врівноваженість форми, співузгодження елементів та цілісності форми, традиційні матеріали, орнаментально-колеристичні гармонії, типи орнаменту, види оздоблення, символіка співвідношення фігури та комплексу костюма.

Матеріальна основа, культурні традиції і духовне середовище стали основою для формування концепції «проукраїнської» культури – релігійних вірувань, обрядів, фольклору, що відображено матеріальними і духовними факторами, в одязі. Сталий спосіб життя сприяв розквіту прядіння і ткацтва. З удосконаленням процесу виготовлення тканин прискорювався і сам процес виготовлення одягу та його художнього оформлення. За рівнем досягнень і можливостей в матеріально-духовній сфері і розвитком естетичних потреб, одяг доби енеоліту у своїх складових стає різноманітнішим. Він набуває статусу «вбрання» і, як субстанція матеріальної культури, починає активний саморозвиток [3].

Відчуття ритму орнаментальних композицій, які несли в собі не тільки пластично-гармонійні високохудожні якості, а й символи конкретного змісту, лягло в основу як розпису керамічного посуду, інтер'єрів, так і декорування одягу. Складені в логічно послідовну систему знаки-символи, повторюючись, створюють пластичну композицію нескінченності життєвих процесів – орнамент життя (рис. 1).

Рис. 1. Художня композиція одягу періоду Трипільської культури

Формування стилістики трипільського орнаменту з його духовно-символічним змістом відбилосся на всіх видах художньої діяльності людини і, насамперед, у мистецтві оформлення одягу – вишивки, аплікації, розпису. Жіночий одяг часів трипільської культури був різноманітним і багатодекорованим. Надзвичайно пластичні форми з підкреслено характерними особливостями силуетів одягу на них дають можливість модулювати форми одягу, які існували на той час (рис. 2).

Рис. 2. Зображення форми комплексу історичного одягу трипільців

Про одяг трипільців ми перш за все дізнаємося з глиняних статуєток. Поряд із зображенням зачіски і намист на деяких статуєтках, особливо жіночих, показані різні деталі одягу. Так, найчастіше позначений на талії пов'язаний пояс, з кінцями, що звисають з боків. Відомий звисаючий спереду фартушок у вигляді трикутника, часто прикрашений цятками. На одній з статуєток зображений немов би корсаж, відкритий попереду на грудях, що кутом спускається на спину. Надзвичайно цікавими та самобутніми є знахідки елементів ткацького верстату у вигляді жіночих фігурок з двома отворами на голівках, через які протягали нитки. Такі жіночі фігурки вчені знаходять по всій території України [4].

На жаль, самі оригінальні тканини в розкопках до нас не дійшли. Однак про них ми частково можемо судити за відбитками, збереженими на днищах трипільського посуду. У розкопках в Подністров'ї було знайдено новий доказ того, що тканини виготовлялися з рослинних волокон. Серед інших знахідок в руїнах трипільського будинку знайшли обвуглені нитки, аналіз яких показав, що вони виготовлені з рослинних волокон. На одному з днищ посудин збереглися сліди вовняного в'язання [5]. Можливо, жінки Трипілля ще п'ять тисяч років тому вмели стригти овець і кіз, а

шерсть домашніх тварин використовували для приготування вовняних тканин або в'язання (рис. 3).

Рис. 3. Використання шерсті домашніх тварин для в'язання

Трипільські гончарі володіли секретом рослинних фарб і могли їх використовувати також для фарбування пряжі. Трипільські жінки, так само як пізніше і скіфські, їх далекі нащадки, також прикрашали свій одяг химерною вишивкою. Вони рясно декорували одяг розписом, вишивками, аплікаціями, носили прикраси, традиційно татуювали своє тіло, вміли робити нарядні зачіски. Успадкувавши з попередніх часів техніку в'язання і плетіння, виготовляли своєрідні головні убори – сітки, шапочки. Крім того, вони прикрашали свій побут, любили гарний посуд, оздоблювали житло примхливими візерунками, що нагадують розпис українських хат. Природні естетичні потреби людини, врівноваженість і гармонія у використанні художніх засобів, а також діалектика мистецького смаку, в поєднанні з матеріальними можливостями в різні історичні епохи мали вплив на формування фактурно-декоративних прийомів оформлення вбрання. Орнаментально-композиційне мислення концептуально впливало не тільки на пластику, а й на форму одягу, прикраси та формування всього естетичного образу. Енеолітичний одяг часів Трипільської культури був багато насичений розписом. Декор заповнював майже весь силует вбрання, що само по собі не потребувало додаткового прикрашування. Тому за археологічними матеріалами цього часу, майже не знайдено окремих ювелірних прикрас. В основному це нечисленні мідні браслети і талісмани з черепашок, які виконували головним чином функцію оберегів. Різноманітне взуття, дивовижні зачіски та головні убори, в

поєднанні з багатодекорованим одягом, створювали підкреслено-пластичні силуети, унікальні і самобутні комплекси вбрання, що склалися на території України у V–III тис. до н. е., раніше від розвитку культури Древнього Єгипту (рис. 4).

Рис. 4. Орнаментальне оздоблення одягу часів Трипільської культури

Дослідження матеріальної культури Трипільського періоду дають дослідникам надзвичайно цікавий та актуальний матеріал для створення сучасних дизайнерських проєктів.

Представлена в роботі розробка проєкту сучасного жіночого одягу базується на дослідженні художньо-композиційних елементів трипільського одягу та символічних характеристик орнаменту.

Однією з головних цілей проєктних досліджень є аналіз побудови процесу проєктування, що полягає у визначенні та дослідженні груп споживачів, для яких виконана проєктна розробка і визначено асортимент виробів. Для цього необхідно дати характеристику як існуючого так і перспективного асортименту, визначити асортиментні групи виробів, відповідно, визначити їх споживчі та естетичні властивості. З цією метою проєктні пропозиції досліджуються у сферах їх функціонування, а саме у сферах проєктування, формоутворення та споживання в структурі індустрії моди.

Першим етапом дослідження стало визначення груп споживачів, для яких виконується проєктна розробка. Для складання характеристики споживачів керуються основними розмірно-віковими, економічними, психологічними ознаками, відношенням до модних тенденцій та естетичних переваг.

За результатами дослідження обраної сфери споживання були визначені, потенційними споживачами жінки віком 20–30 років, які проживають в місті та працюють в сфері культури. Вони слідкують за модними тенденціями, по можливості йдуть в ногу з

модю. Надають перевагу класиці та мінімалізму, а також використанню в одязі національних традицій.

Метою дослідження переваг споживачів в побудові форми та визначенні художньо-композиційних характеристик одягу, що проектується, були розроблені анкети опитування. До складу анкет включені питання, що характеризують ступінь зацікавленості споживачів у використанні досліджуваного культурного надбання, основні естетичні характеристики сучасних моделей, засоби формоутворення та прийоми оздоблення. Результати обробки даних опитування представлено на (рис. 5). Вони показали високий ступінь зацікавленості споживачів у використанні мотивів костюма періоду Трипільської культури в проектуванні сучасних моделей одягу.

Рис. 5. Результати анкетування споживачів

Проведено також системно-структурний аналіз форм костюма цього періоду (рис. 6) та визначено базові знаки символи форми для розробки колекції сучасного одягу. На основі проведених досліджень розроблено сучасну колекцію жіночого одягу з художньо-композиційними елементами костюма Трипільської культури. Представлена робота виконана з метою створення нової колекції жіночого одягу сезону весна-літо, за мотивами естетичної спадщини національної культури. Звернення до культурних традицій та мистецтва свого народу має знаний попит серед сучасної молоді та не

втрачає його з роками. Виховуючи національну самосвідомість та гордість за високу культуру свого народу (рис. 7).

Рис. 6. Системно-структурний аналіз форм костюма Трипільської культури

Рис. 7. Колекція жіночого одягу за мотивами Трипільської культури

Побудова блоків колекції та розвиток асортиментних рядів базувались на визначенні елементів структурного формоутворення та базових знаках-символах форми моделей, які були обґрунтовано виявлені в результаті проведення морфологічного аналізу (рис. 8).

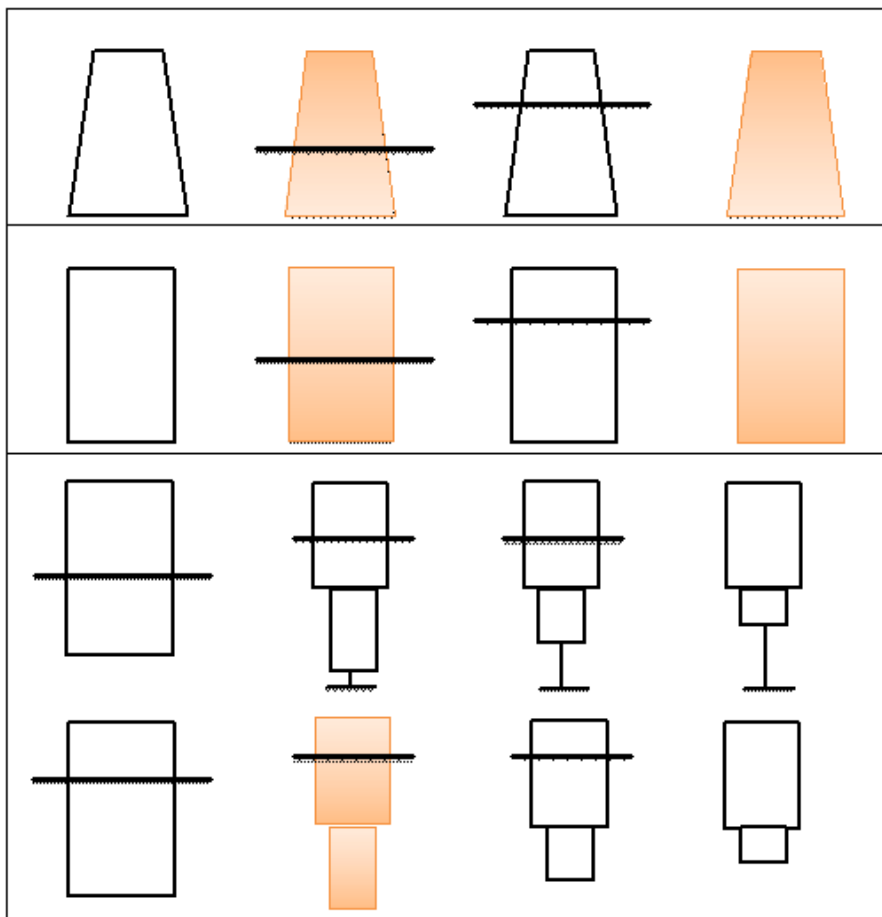

Рис. 8. Морфологічний аналіз

Висновки

При розробці представленого проекту були враховані фактори актуальності попиту. Проведено вивчення естетично-художнього творчого джерела та виявлення найцікавіших художньо-композиційних елементів для створення колекції жіночого одягу, а саме – форми орнаменту, кольорової гами та культури стилю утворення.

На основі отриманих результатів було розроблено блоки колекції сучасного жіночого одягу з використанням елементів Трипільської культури, яка була представлена на Міжнародному конкурсі «Печерські каштани» (КНУТД, Україна).

Список використаних джерел

1. Бурдо Н. Б. Трипільська культура: відкриття й дослідження / Бурдо Н.Б. // – Український світ. – 1994. – № 3–4. – С.12-13.
2. Відейко М. Ю. Країна Арата в шумерському епосі і трипільська культура / Відейко М. Ю. // Український світ. – 1994. – № 3-4. – С. 31-32.
3. Відейко М. Ю. Тема Трипільської культури у сучасному праісторичному міфотворенні / Відейко М. Ю. // Археологія. – 2005. – № 2. – С. 89-103.
4. Відейко М. Ю. Трипільські цивілізації. / Відейко М. Ю. // – К.: Видання одному, 2003. – 184 С.
5. Залізник Л. Л. Трипілля очима науковців й політиків / Залізник Л. Л. // Археологія. – 2004. – № 4. – С. 95-103.

References

1. Burdo, N.B. (1994). *Trypilska kultura: vidkryttia y doslidzhennia* [Trypillian culture: discoveries and research] Ukrainian World. – 1994. – № 3-4. – P. 12-13 [in Ukrainian].
2. Videiko, M.Y. (1994). *Kraina Arata v shumerskomu eposi i trypilska kultura* [Country of Arat in the Sumerian epic and Trypillian culture] Ukrainian World. – 1994. – № 3-4. – P. 31-32 [in Ukrainian].
3. Videiko, M.Y. (2005). *Tema Trypilskoï kultury u suchasnomu praistorychnomu mifotvorenni* [The theme of Trypillya culture in modern prehistoric myth-creation] Archeology. – 2005. – № 2. P. 89-103 [in Ukrainian].
4. Videiko, M.Y. (2003). *Trypilski tsyvilizatsii* [Trypillian civilizations] – Kyiv. : Edition to one. 2003. – P. 184 [in Ukrainian].
5. Zalizniak, L.L. (2004). *Trypillia ochyma naukovtsiv y politykiv* [Trypillya eyes of scientists and politicians] Archeology. – 2004. – № 4. – P. 95-103 [in Ukrainian].

Изучение художественно-композиционных характеристик костюма Трипольской культуры в проектировании современных коллекций одежды

Кияшко М. С., Николаева Т. В., Николаева Т. И.

Киевский национальный университет технологий и дизайна

Цель. На основе анализа научных материалов о Трипольской культуре определены композиционные решения современного костюма, сформировано гамму цветов, созданы форму и орнаментальную композицию, с учетом современных, модных тенденций.

Методика. Данные о Трипольской культуре полученные на основании археологических источников и современных научных разработок и концепций. Однако исследования ещё не завершены и требуют дальнейшей разработки.

Результаты. На основе проведенного анализа было выявлено оптимальные варианты построения формы костюмов Трипольской культуры и сочетание художественно-композиционных элементов с современными образами, в разработке коллекции женской одежды.

Научная новизна. Были исследованы, определены и классифицированы формы, структуры и цветовой гаммы костюмов Трипольского периода развития национальной культуры, и впервые обосновано, применены их в формообразовании современной женской одежды.

Практическая значимость. На основе исследования была разработана коллекция женской одежды, сезона весна-лето, по мотивам костюма Трипольского периода.

Ключевые слова: Трипольская культура, колорит, форма, структура, орнаментация, современная коллекция

Study of artistic and compositional characteristics of the Trypillian costume costume in the design of modern clothing collections

Kyashko M. S., Nikolaeva T. V., Nikolaeva T. I.

Kyiv National University of Technologies and Design

Purpose. On the basis of the analysis of scientific materials about Trypillian culture, composite solutions of modern costume have been determined, a gamma of colors has been formed, a form and an ornamental composition have been created, taking into account modern, trendy trends.

Methodology. Data about Trypillian culture have been obtained on the basis of archaeological sources and modern scientific developments and concepts. However, research is not yet complete and needs further development.

Findings. On the basis of the conducted analysis, the optimal variants of the shape of the costumes of Trypillian culture were identified and a combination of artistic composition elements with modern images, in the development of a collection of women's clothing.

Originality. The form, structure and color scheme of the costumes of the Trypillian period of development of national culture were determined, determined and classified, and for the first time it was substantiated and applied in the formation of modern women's clothing.

Practical value. On the basis of the research a collection of women's clothing was developed, the spring-summer season, based on the suit of the Trypillian period.

Keywords: Trilby culture, color, form, structure, ornamentation, modern collection